

UDC 377

DOI: 10.34671/SCH.SVB.2019.0303.0002

ПЕДАГОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ ШЕСТИ КЛАС

© 2019

Гърневска Силвия Маркова, PhD, главен асистент

Чавдарова Милена Светославова, студент

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

(4000, България, Пловдив, бул. „България“ №324, e-mail: cavdarovamilena@gmail.com)

Анотация. Симптомите на съвременния свят са свързани с пазарната икономика и ориентация, със стоки, услуги и цени, финансови ресурси, производство, печалба, производители и потребители, такси и данъци. Като се има предвид значимостта на икономическото познание отчитаме, че ученикът трябва да има компетентности в посочените области, да е икономически подготвен. Важно е икономическата компетентност да бъде адекватно диагностицирана, измерена. Затова провеждаме педагогическо изследване на икономическата компетентност на учениците от шести клас, придобита в обучението по предмета Технологии и предприемачество, раздел „Икономика“. В изследването са анализирани същността и параметрите на икономическата компетентност. Тя е декомпозирана на съставни елементи – икономически знания, умения, качества, отношения, които са подробно дефинирани и описани. На тази база е разработен критериален модел за изследване на икономическата компетентност и дидактически материали под формата на тестове, които са приложени в педагогическото изследване. Критериалният модел е основа за разработване на подходящи дидактически тестове и прецизно измерване на достиженията на учениците. Той оптимизира процеса на изпитване и оценяване. Описани са резултатите от осъщественото изследване. Направени са изводи за индивидуално усвоените икономически познания както и критериален анализ. Предложената тестова методика дава добра възможност да се установи нивото на икономическа компетентност на учениците

Ключови думи: икономическа компетентност, икономическо обучение, учебен предмет технологии и предприемачество, педагогическо изследване.

PEDAGOGICAL STUDY ON THE ECONOMIC COMPETENCE OF SIXTH CLASS PUPILS

© 2019

Garnevska Silviya Markova, PhD, Chief Assistant

Chavdarova Milena Svetoslavova, student

Plovdiv University „Paisii Hilendarski“

(4000, Bulgaria, Plovdiv, bld. „Bulgaria“ №324, e-mail: cavdarovamilena@gmail.com)

Abstract. Symptoms of the modern world are related to the market economy and orientation, to goods, services and prices, financial resources, production, profits, producers and consumers, fees and taxes. Considering the importance of economic knowledge, we recognize that the student must have competencies in the above areas, be economically prepared. It is important that economic competence is adequately diagnosed and measured. That is why we are conducting a pedagogical study of the economic competence of the sixth grade students, acquired in the course on Technology and Entrepreneurship, section “Economics”. The study analyzes the nature and parameters of economic competence. It is decomposed into constituent elements - economic knowledge, skills, qualities, relationships that are defined in detail and described. On this basis, a criterion model for the study of economic competence and didactic materials was developed in the form of tests that were applied in pedagogical research. The criterion model is the basis for the development of appropriate didactic tests and precise measurement of students' achievement. It optimizes the testing and evaluation process. The results of the study are described. Conclusions have been drawn on individually acquired economic knowledge and criterion analysis. The proposed test methodology provides a good opportunity to determine the level of economic competence of students

Keywords: economic competence, economic training, subject of technology and entrepreneurship, pedagogical research.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ШЕСТОГО КЛАССА

© 2019

Гарневска Силвия Маркова, PhD, доцент

Чавдарова Милена Светославова, студент

Пловдивский университет „Паисий Хилендарский“

(4000, Болгария, Пловдив, бул. „България“ №324, e-mail: cavdarovamilena@gmail.com)

Аннотация. Симптомы современного мира связаны с рыночной экономикой и ориентацией, с товарами, услугами и ценами, финансовыми ресурсами, производством, прибылью, производителями и потребителями, сборами и налогами. Учитывая важность экономических знаний, мы признаем, что учащийся должен иметь компетенции в этих областях, быть экономически подготовленным. Важно, чтобы экономическая компетентность адекватно диагностировалась и измерялась. Именно поэтому мы проводим педагогическое исследование экономической компетентности учащихся шестого класса, приобретенных по курсу «Технологии и предпринимательство», раздел «Экономика». В исследовании анализируются сущность и параметры экономической компетентности. Он разбит на составляющие - экономические знания, навыки, качества, отношения, которые определены и подробно описаны. На этой основе была разработана критериальная модель для изучения экономической компетентности и дидактических материалов в виде тестов, которые были применены в педагогических исследованиях. Критериальная модель является основой для разработки соответствующих дидактических тестов и точного измерения успеваемости учащихся, что позволяет оптимизировать процесс тестирования и оценки. Результаты исследования описаны в тексте статьи. Сделаны выводы об индивидуально приобретенных экономических знаниях и критериальном анализе. Предлагаемая методика тестирования дает хорошую возможность определить уровень экономической компетентности учащихся

Ключевые слова: экономическая компетентность, экономическая подготовка, технология и предпринимательство, педагогические исследования.

Значима е ролята на педагогическите изследвания за диагностиране на нивото на подготовка, за установяване на ефективността на обучението, за изследване на различни педагогически явления и фактори.

Кожухарова, Колев и Делчев, отбелязват, че съвременният образователен процес се характеризира с голяма динамика в отговор на протичащите процеси на реформи във всички области на живота, на развитие на техническите средства и дидактическите технологии. „Това засилва ролята на приложните педагогически изследвания за установяване влиянието на тези фактори, за разкриване ефективността на дидактическите и техническите нововъведения в условията на съвременното субектно-ориентирано обучение.“ [6] Именно затова сме провели педагогическо изследване с ученици от шести клас.

Изграждането на икономическа компетентност е важна задача на обучението по предмета Технологии и предприемачество. В търсене на коректен начин за установяване на нивото икономическа компетентност, планираме и провеждаме педагогическо изследване, отразено в статията.

Икономиката е една от водещите сили в света. Тя ръководи начина ни на живот, има отношение към формирането на личностните качества на човека, към социалния статут на човека, към формирането на културата и възпитанието. Една част от сътвореното от човешката цивилизация е предметно в материални и културни блага и главно в средства за производство. Другата част от нея е „определена“ в човешката личност, в нейните знания, съзнание, мислене, психология, умения, привички и значими личностни качества. Затова икономическото обучение е включено в професионалното и училищното образование, факт отбелязан от много автори – Кавданска[5], Николова[8], Михайлов[7], Patrions [12]. От една страна, защото икономиката е важна за обществото, децата трябва да се обучават по икономика, от друга – образованието е важно за икономическото развитие. В статията си Х. Патринос обяснява защо образованието има значение за икономическото развитие. „Ето пет неща, които трябва да знаете за основната роля на образованието в икономическото развитие: Образованието е инвестиции; Образованието плаща; Уменията, изисквани от пазара на труда, се променят; Страните могат да се конкурират и да успеят. Образованието е наистина един от най-мощните инструменти за намаляване на бедността и неравенството и създава основата за устойчив икономически растеж. Нека започнем да инвестираме в него повече.“[12]

Предвид значимостта на икономическото познание се стремим към изграждане на икономическата компетентност на учениците още от най-ранна възраст. В общообразователното училище в голяма степен икономическата подготовка се осъществява в предмета Технологии и предприемачество. Това е отразено в учебната програма, в учебниците и в учебните помагала по предмета. [10],[8],[9] Именно чрез обучението по този предмет се изгражда икономическата компетентност на учениците. Важно е тя да бъде адекватно формирана, диагностицирана, измерена. Затова провеждаме педагогическо изследване на икономическата компетентност на учениците от шести клас, придобита в обучението по предмета Технологии и предприемачество.

Същност и параметри на икономическата компетентност

Всеки човек се нуждае от широк набор от компетентности за да може да се приспособява гъвкаво към бързо променящия се свят, в който творчеството, способността да се мисли разностранно, комплексните умения, отношения и качества на личността са по-ценни от простия обем от знания.

Характерно за компетентностния подход в обучението е неговата насоченост към създаване на общо професионална и личностна значимост на придобитите знания и умения, на професионалните качества и способности за продуктивна професионална дейност. Стремим се към изграждане на компетентност. В „Речник по психология“ Любен Десев тълкува компетентността като „възможност във вид на способност или умение на инди-

вида да се справя ефективно със своята среда; свойство на човека да действа избирателно, активно и успешно да въздейства върху материалната и социалната външна среда...“ [4] Според Международния съвет за стандарти за обучение, работа и експлоатация (IBSTPI) компетентност включва свързани набор от знания, умения и нагласи, които позволяват на човека ефективно да изпълнява дейностите на дадена професия или функция настройка професия или работа, стандарти [13].

Икономическата компетентност е вид компетентност. Тя е целенасочено систематизирана съвкупност от икономически понятия, закони за развитие на обществото, представи за икономиката на семейството, училището, родния край, страната; знания за технологиите, бизнеса и професиите. В своята статия Carlson Eliasson дефинират икономическата компетентност като способност за идентифициране, разширяване и използване на бизнес възможности. Икономическата компетентност представлява средствата, чрез които технологичните възможности се превръщат в икономическа дейност [11]. В настоящата разработка разглеждаме икономическата компетентност като индивидуално интегративно свойство на личността, което се изразява в спецификата на организиране и използване на икономически знания и умения и позволява ефективни решения и поведение в икономически ситуации.

Съответно важни съставни елементи на икономическата компетентност са знанията, уменията, качества, отношенията.

Икономическите знания представляват съвкупност от икономически теории за съдържанието, същността и особеностите на системата за производство, разпределение и потребление на богатата, за влиянието на икономиката върху развитието на обществото. В контекста на това определение според Велков знанията може да се разделят в три групи[3]

Първата група включва знания за елементите на икономическата наука, свързани със знания за рационално използване на времето; правила за рационална организация на бита.

Втората група включва икономически знания за трудовата дейност, свързани с: представи за труда като средство за създаване на материални ценности; представи за парите като средство за размяна и спестяване; знания за основни професии; представи за икономиката като основна сфера на човешката дейност.

Третата група включва знания за влиянието на материалното производство върху околната среда, сведения за природните ресурси и разумното им използване.

Икономически умения. Тук се включват предприемаческите и организационните умения. Важно е предприемаческото умение да се създава нещо ново и то да се използва като възможност за печалба, както и умението да проучва и разработва идеи за предприемаческа дейност. Включват се и конкретни умения – да се изработва калкулация; да се съставя бюджет; да се анализират цена, качество, себестойност и др. на изделия, продукти и услуги.

Икономически качества. Изисква се инициативност, активност, иновативност творчество, независимост. Стремим се ученикът да притежава и някои важни качества на личността: независимост; самоконтрол; постоянство; инициативност; потребност от постижения; конкурентоспособност и др. Ученикът умее да работи самостоятелно и в сътрудничество. Като излагаме икономическите качества се базираме на класификацията на Велков [3]. В нея се открояват:

Качеството „предприемач“ – Важни тук са предприемчивостта, инициативността, неспокойното търсене на новаторски подходи в съответната дейност, поемането на „разумни“ рискове.

Качеството „добър стопанин“ – Веднъж придобито, то подпомага личността, а и се мултиплицира чрез чрез приучване на околните.

Качеството „организираност и деловитост“ – това е способността на човека да създава по най-добрия начин подреденост между елементите на дадена система така, че тя да функционира най- ефективно.

Икономически отношения. Важни са отношение към предприемачеството, като ценност; разбиране на инициативността като ценност; оценяване значението на ресурсите при производство на стоки и услуги; отношение към специализацията и разделението на труда като основни фактори за ефективността; нагласи за допринасяне за благоденствието на общността, за изпълнение на сложни изисквания на задачата.

Това декомпозиране на икономическата компетентност на съставни елементи позволява нейното по-прецизно диагностициране, измерване и формиране. Благоприятства се учебно-методическата работа. Подобрява се качеството на педагогическите изследвания. Обучението по технологии и предприемачество в училище се стреми към активно развитие на инициативност, организираност, креативност, въображение, оптимизъм, увереност и др. Обучението е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с икономиката, предприемачеството и кариерното ориентиране. Именно развитието на предприемачески компетентности е една от ключовите форми за насърчаване на културата на предприемачество и иновативност, която да даде възможност за възраждане на икономики и създаване на истински „европейски предприемачески дух“, способен да мобилизира общество за изпълнението на значими социално-икономически цели.

Изследване на икономическите компетентности, придобити от учениците от 6 клас, в обучението по технологии и предприемачество

Експериментът е разработен с цел изследване на икономическата компетентност - икономическите знания, умения, отношения, качества, придобити в 6-ти клас в часовете по „Технологии и предприемачество“ от раздел „Икономика“. Тя протече през месеците април и май 2019г., в основно училище „Кирил и Методий“ – с. Труд, в изследването участва група от 21 деца от шести клас. В настоящата статия са изложени диагностициращите етапи на изследването.

За диагностика изискваме учениците да решат дидактически тестове. Те съдържат система от изпитни въпроси и задачи, специално разработени за измерване на нивото на икономическа компетентност.

При съставяне на дидактическите тестове се базират на методиката на Г.Бижков[2], съобразяваме се с учебното съдържание по предмета, заложено в учебната програма [13], както и с предложените въпроси и задачи в учебника на Николова и колектив, Издателство Бит и техника[10]. Базират се и на разработения от нас критериален модел. При създаването на тестовете и оценяване на учениците, овладяващи икономически теми и решаващи тестове, могат да бъдат използвани следните критерии и показатели (Табл.1), които съответстват на предварително формулираното изискване за изследване на икономическа компетентност. Критериалният модел е подробно представен в таблицата.

Таблица 1 - Критерии и показатели

Критерии	Показатели
1.Знания	1.Познава основни икономически понятия - себестойност, печалба, цена, доходи, разходи, бюджет; 2.Идентифицира предприемаческите ресурси в пазарното стопанство.
2.Умения	1.Умее да изготвя и аргументира варианти на бюджет; 2. Умее да проучва и разработва идеи за предприемаческа дейност.
3.Отношения	1. 1.Оценява ролята на предприемачите за развитието на икономиката; 2. 2. Определя и представя варианти на свой принос за увеличаване на доходите в семейството
4.Качества	1. 1. Описва и развива качествата на предприемачите; 2. 2.Проявява инициативност и творческа активност

За всеки отчетен показател се присъждат до 2 точки. Оценката е сума от общия брой събрани точки В. Максималният възможен брой точки е 16. Преминването от точкова към балова, цифрова оценка О, става по формулата: $O = 2 + B/4$.

Експерименталната работа се състои в поставянето и решаването на дидактически тестове преди и след целенасочено икономическо обучение.

Входящ диагностициращ етап –провежда се под формата на тест и е разработен на базата на стари икономически знания придобити в 5-ти клас в часовете по „Технологии и предприемачество“. Измерени са индивидуалните оценки на учениците. Отчетеният средния успех на експерименталната група е добър- 4,33. Осьществява се, за да знаем от какво изходно ниво сме тръгнали.

Изходящият диагностициращ етап е разработен с цел изследване на придобитата икономическа компетентност в 6-ти клас след целенасочено икономическо обучение в часовете по „Технологии и предприемачество“, раздел „Икономика“.Измерването на нивото на икономическата компетентност се окъществява с решаване на тестови задачи.

Представяме дидактически тест за диагностика на икономическата компетентност на учениците от шести клас в края на проведеното икономическо обучение по предмета.

Изходящ тест

1. Свържете посочените примери от лявата страна съответно с разделение на труда или специализация на труда:

Животновъдство
Рязане на дървесина
Дърводобив
Боядисване на шкафов

2. Посочи от какви ресурси ще се нуждаете при стартирането на собствен бизнес:

Хранителни ресурси с. Материални ресурси
Човешки ресурси d. Паричен ресурс за поддръжка на външен вид

3. Отбележете съотношението на приходите и разходите за видовете бюджет.

Бюджет с излишък –приходи.....разходи;
Балансиран бюджет - приходи.....разходи;
Бюджет с дефицит - приходи.....разходи
Напишете как бихте помогнали за увеличаването на доходите на вашето семейство?

4. Определяне на себестойността на пицата. Като знаете, че тямже дабъдразрязана на 8 парчета и всяко парче се подава по 90 стотинки, определете печалбата.

продукти	Сума в лв.	СЕБЕСТОЙНОСТ
тесто за пица	1,50	ОБЩА ЦЕНА 8.0,90 лв.
домати	080	
салам	1,00	
кашкавал	1,20	ПЕЧАЛБА
царевица	0,60	
подправки –сол,босил.	0,30	
мазнина	0,30	
енергия – ток,вода	0, 30	
Всичко разходи		

6. Млад предприемач започва бизнес, като открива малка фирма. В нея работят трима души – той, неговата съпруга и сътрудник - програмист.Парите му са недостатъчни за да може да реализира идеята си. Какви ефективни действия може да предприеме? Отбележете верните отговори:

a. Да договори с близките си да му помогнат със свои спестявания. b. Да уволни всички и да отиде на кино.
c. Да вземе заем от банка.

№	Имя на человека	Варианты								Общ. брой точек от оценки макс.	Вариант отбора %	Виталин (10-12-13)
		Вариант 1	Вариант 2	Вариант 3	Вариант 4	Вариант 5	Вариант 6	Вариант 7	Вариант 8			
1	Александр Бугаев	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
2	Андрей Овчинин	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
3	Виктор Савин	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
4	Виктор Савин	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
5	Евгения Брылева	1	2	2	2	2	2	2	2	14	88%	3,00
6	Евгения Брылева	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
7	Александр Овчинин	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
8	Александр Брылева	1	2	2	2	2	2	2	2	14	88%	3,50
9	Ирина Широва	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
10	Ирина Широва	2	2	2	2	2	2	2	2	18	94%	3,50
11	Евгения Брылева	2	2	2	2	2	2	2	2	18	94%	3,50
12	Александр Комаринов	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
13	Ирина Брылева	2	2	2	2	2	2	2	2	18	94%	3,50
14	Михаил Мухомов	2	2	2	2	1	1	2	2	13	81%	4,50
15	Михаил Мухомов	2	2	2	2	2	2	2	2	18	100%	3,00
16	Михаил Мухомов	2	1	2	2	2	2	2	2	13	81%	3,50
17	Петя Голуб	2	2	2	2	2	1	2	2	13	81%	3,50
18	Петя Голуб	2	2	2	2	2	2	2	2	18	94%	3,50
19	Оксана Овчинин	2	2	2	2	2	2	2	2	18	94%	3,50
20	Татьяна Голуб	2	2	2	2	2	2	2	1	14	88%	3,00
21	Ксения Бегина											
		88%	98%	100%	93%	90%	92%	93%				
	Полученный 1 балл	Полученный 2 балл	Полученный 3 балл	Полученный 4 балл	Полученный 5 балл	Полученный 6 балл	Полученный 7 балл	Полученный 8 балл				

Количествени резултати от изходно ниво

Ден	Количествени резултати от изходно ниво
1	6.2
2	5.0
3	6.2
4	6.2
5	5.0
6	6.2
7	5.5
8	6.2
9	5.5
10	5.5
11	5.5
12	6.2
13	5.5
14	4.5
15	6.2
16	5.5
17	5.5
18	5.5
19	5.5
20	5.0
21	5.0

Цялостното изследване показва, че формирането и оценяването на икономическа компетентност може успешно да се осъществи в рамките на обучението по предмета Технологии и предприемачество. В процеса на учебни дейности се изграждат основните елементи на тази компетентност – икономически знания, умения, отношения, качества. В отделните теми от учебното съдържание учениците имат възможност да се запознаят и да обясняват основните форми на икономическа дейност – производство, търговия, услуги. Учат се да разпо-

Критерий	Процент
Критерии 1	93%
Критерии 2	93%
Критерии 3	96%
Критерии 4	93%

Провеждането на педагогическо изследване е подходящо средство за установяване на резултатите от педагогическата дейност и предпоставка за развитието ѝ по-нататък. В съвремението, когато икономическата дейност е така актуална и значима, възможността за точното педагогическо изследване на икономическата компетентност е необходима и важна.

13. Richey, R. C., Fields, D. C., & Foxon, M. (with Roberts, R. C., Spannaus, T. & Spector, J. M.) (2001). "Instructional design competencies: The standards" (3rd ed.). Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse on Information and Technology. ED 453 803 <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED456841.pdf>